

ТЕОРІЯ СТІЙКОСТІ

За лекціями Горбань Н.

Редактори: Терещенко Д.

Людомирський Ю.

Зміст

1. Лекція 1	3
1.1. Нормальні системи диференціальних рівнянь	3
1.2. Основні поняття теорії стійкості.	5
1.3. Прилади дослідження на стійкість за означенням.	6

1. Лекція 1

1.1. Нормальні системи диференціальних рівнянь

$$\begin{cases} x'_1(t) = f_1(t, x_1(t), \dots, x_n(t)) \\ x'_2(t) = f_2(t, x_1(t), \dots, x_n(t)) \\ \vdots \\ x'_n(t) = f_n(t, x_1(t), \dots, x_n(t)) \end{cases} \quad (1)$$

Системою диф. рівнянь n -го порядку в нормальній формі називається система вигляду (1), де $f_i : D \rightarrow \mathbb{R}$, $D \subset \mathbb{R}^{n+1}$, $i = \overline{1, n}$.

Позначення.

$$\bar{x}(t) = \begin{pmatrix} x_1(t) \\ \dots \\ x_n(t) \end{pmatrix} - \text{невідома вектор-функція,} \quad \bar{f}(t, \bar{x}(t)) = \begin{pmatrix} f_1 \\ \dots \\ f_n \end{pmatrix}, \text{ що}$$

$D \rightarrow \mathbb{R}$, $D \subset \mathbb{R}^{n+1}$, тоді (1) : $\bar{x}'(t) = \bar{f}(t, \bar{x}(t))$.

Означення. Розв'язком системи (1) **на** (α, β) **називається така вектор-**
функція $\bar{x}(t) \in C(\alpha, \beta)$, **що:**

- 1) $(t, x_1(t), \dots, x_n(t)) \in D \quad \forall t \in (\alpha, \beta)$;
- 2) $\bar{x}(t)$ перетворює (1) на тотожність на інтервалі (α, β) .

Загальним розв'язком системи (1) **називається** n -параметрична сім'я розв'язків (1), що охоплює всі розв'язки системи.

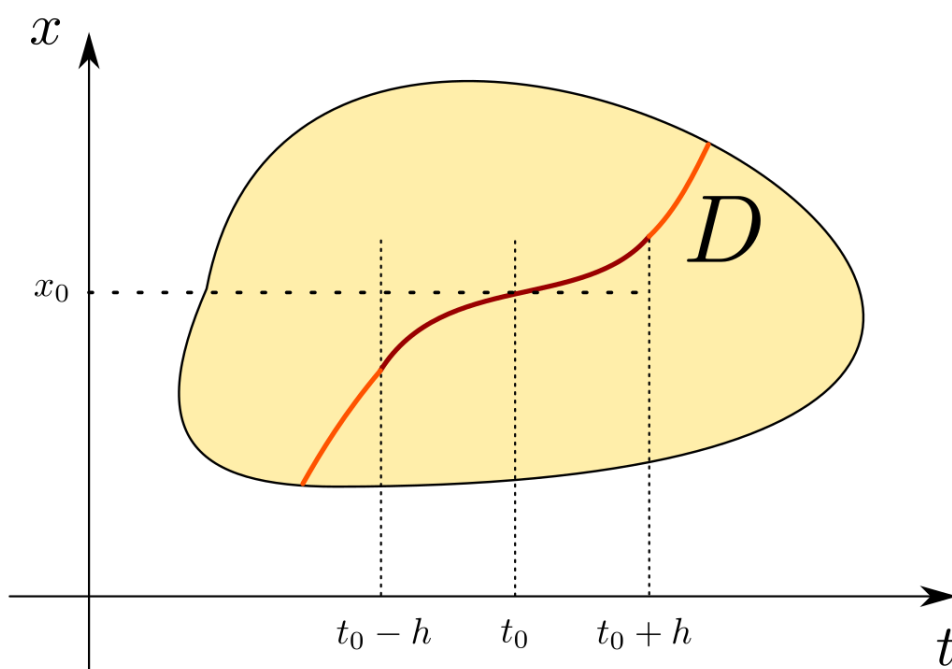
Задача Коші. Для заданих $t_0, \bar{x}^0 \in D$ знайти такий розв'язок (1), що $\bar{x}(t_0) = \bar{x}^0$.

Теорема 1.1 (Теорема Пеано). Нехай $\Pi = \{(t, \bar{x}) \in \mathbb{R} \mid |t - t_0| \leq a, \|\bar{x} - \bar{x}_0\| \leq b\}$ та $\bar{f} \in C(\Pi)$. Тоді розв'язок задачі Коші:

$$\begin{cases} \bar{x}' = \bar{f}(t, \bar{x}) \\ \bar{x}(t_0) = \bar{x}_0 \end{cases}$$

існує принаймні на проміжку $I_h = (t_0 - h, t_0 + h)$, де $h = \min\{a, \frac{b}{M}\}$,
 $M = \max_{(t, x) \in \Pi} \|\bar{f}(t, \bar{x})\|$.

Теорема 1.2 (про продовження). Нехай для системи (1) виконується, що $\vec{f} \in C(D)$, $D \subset \mathbb{R}^{n+1}$ – обмежена область. Тоді $\forall t : (t_0, \vec{x}_0) \in D$ існують такі $t^-, t^+ : t^- < t_0 < t^+$, що розв'язок системи (1) ??? $\vec{x}(t_0) = \vec{x}_0$ існує на інтервалі (t^-, t^+) , причому $(t^-, x(t^-))$ та $(t^+, x(t^+))$ належать межі області D .

Теорема 1.3 (Теорема Пікара). Нехай

1) $\vec{f} \in C(\Pi)$;

2) $\exists L > 0 : \forall (t_1, \vec{x}_1), (t_2, \vec{x}_2) \in \Pi$ справедливо, що $\|f(t_1, \vec{x}_1) - f(t_2, \vec{x}_2)\| \leq$
 $\leq L \|\vec{x}_1 - \vec{x}_2\|$ (умова Ліпшиця).

Тоді $\exists!$ розв'язок задачі Коші з п. ри? $\vec{x}(t_0) = \vec{x}_0(t)$, визначений принаймні на $I_h = (t_0 - h, t_0 + h)$, $h = \min\{a, \frac{b}{M}\}$, $M = \max_{\Pi} \|f(t, \vec{x})\|$.

1.2. Основні поняття теорії стійкості.

Розглянемо систему диференціальних рівнянь $\vec{x}'(t) = \vec{f}(t, \vec{x})$:

$$f \in \mathbb{C}(D) \quad D = [a, +\infty] \times G \quad G \in \mathbb{R}^n \quad \forall (t_0, \vec{x}^0) \in D \exists! \text{ розв. З.К.}$$

Означення. Розв'язок системи (1) називається стійким за Ляпуновим, якщо:

1) $\vec{x} = \vec{\varphi}(t) \quad \exists$ на $[a, +\infty]$.

2) $\forall \varepsilon > 0 \quad \forall t_0 \geq a \quad \exists \delta > 0$, таке, що $\|\vec{x}(t_0) - \vec{\varphi}(t_0)\| < \delta$ справедливо, що $\|\vec{x}(t) - \vec{\varphi}(t)\| < \varepsilon \quad \forall t \geq t_0$.

Означення. Розв'язок $\vec{x} = \varphi(t)$ називається асимптотично стійким за Ляпуновим, якщо: 1. $\vec{x} = \vec{\varphi}(t)$ - стійкий.

2. $\forall t_0 \geq a \quad \exists \delta > 0 \quad \forall \vec{x}(t)$ такого, що $\|\vec{x}(t_0) - \vec{\varphi}(t_0)\| < \delta$ справедливо, що:
 $\|\vec{x}(t) - \vec{\varphi}(t)\| \rightarrow 0$ при $t \rightarrow +\infty$

Означення. Роз'язок називається **нестійким**, якщо він не є стійким.

1.3. Прилади дослідження на стійкість за означенням.

Приклад. Дослідити на стійкість розв'язок З.К.:

$$\begin{cases} x = 1 \\ x(0) = 0 \end{cases}$$

1. Знайдемо розв'язок заданої З.К.: $x = 1 \Rightarrow x = t + C$ - заг. розв.

Підставимо: $0 = 0 + C \Rightarrow C = 0 \Rightarrow \boxed{\varphi(t) = t}$ - будемо досліджувати.

Зазначений розв'язок не має вертикальних асимптот та існує на всьому $\mathbb{R}$. 2.

Знайдемо розв'язок довільної З.К. $x(t_0) = x_0$.

$$x_0 = t_0 + C \Rightarrow C = x_0 - t_0 \Rightarrow x(t) = t + x_0 - t_0$$

3. Нехай $|x(t_0) - \varphi(t_0)| = |x_0 - t_0| < \delta$;

Тоді $|x(t) - \varphi(t)| = |x_0 - t_0| < \varepsilon = \delta$.

Таким чином, розв'язок є стійким, але не є асимптотично стійким.

Приклад. Дослідити на стійкість розв'язок З.К.:

$$\begin{cases} \dot{x} = 1 + t - x \\ x(0) = 0 \end{cases}$$

1. Знайдемо розв'язок даної задачі Коші:

$$\dot{x} = -x + 1 + t = | \text{методом Бернуллі} | = t + Ae^{-t}$$

Знайшли загальний розв'язок. Підставимо умову із з. К.: $A = 0 \Rightarrow \boxed{\varphi(t) = t}$

2. Знайдемо розв'язок довільної З.К.:

$$x(t_0) = x_0 \quad x_0 = t_0 + Ae^{-t_0} \quad A = (x_0 - t_0)e^{t_0}$$

$$x(t) = t + (x_0 - t_0)e^{t_0-t} - \text{загальний розв'язок з. К.}$$

3. Нехай $|x(t_0) - \varphi(t_0)| = |x_0 - t_0| < \delta$. Розглядаємо: $\forall t \geq t_0$:

$$|x(t) - \varphi(t)| = |t + (x_0 - t_0) \cdot e^{t_0-t} - t| = |x_0 - t_0| < \delta \rightarrow 0 \quad (t \rightarrow +\infty)$$

Отримали, що знайдений розв'язок є асимптотично стійким.

Перейдемо знов до систем диф. рівнянь: $\bar{x}' = \bar{f}(t, \bar{x}) \quad (1)$.

$\bar{x} = \bar{\varphi}(t)$ - розв'язок, який ми маємо дослідити на стійкість.

Заміна $\bar{z}(t) = \bar{x}(t) - \bar{\varphi}(t)$. Отримаємо систему:

$$\bar{z}' + \bar{\varphi}' = \bar{f}(t, \bar{z} + \bar{\varphi})(t)$$

$$\bar{f}'(t) = \bar{f}(t, \bar{\varphi}) \implies \boxed{\bar{z}' = \bar{\varphi}(t, \bar{z} + \bar{\varphi}(t)) - \bar{f}(t, \varphi(t))}$$

Sample